

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร
รายงานสภาพการใช้ที่ดิน และการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน
จังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. 2555

1. สภาพการใช้ที่ดินจังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. 2555 ซึ่งมีเนื้อที่ทั้งสิ้น 5,998,548 ไร่ พบว่ามี การใช้ที่ดินจำแนกตามประเภทการใช้ที่ดินที่สำคัญ ดังนี้

1.1 พื้นที่เกษตรกรรม เป็นประเภทการใช้ที่ดินที่มีเนื้อที่มากที่สุด คือ 4,672,777 ไร่ หรือ ร้อยละ 77.90 ของเนื้อที่จังหวัด พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ นาข้าว 2,756,749 ไร่ อ้อย 811,388 ไร่ มันสำปะหลัง 537,390 ไร่ และข้าวโพด 279,874 ไร่ ตามลำดับ

1.2 พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่รวม 609,145 ไร่ หรือร้อยละ 10.16 ของเนื้อที่จังหวัด เป็นพื้นที่ป่าผลัดใบสมบูรณ์มากที่สุด 389,663 ไร่ รองลงมาได้แก่ป่าดิบสมบูรณ์ มีเนื้อที่ 186,089 ไร่ และพื้นที่ป่าผลัดใบร่อนสภาพฟื้นฟู 20,978 ไร่ ตามลำดับ

1.3 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่รวม 355,252 ไร่ หรือร้อยละ 5.92 ของเนื้อที่จังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านและโครงการที่ดินจัดสรร 230,191 ไร่ รองลงมาเป็นสถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ มีเนื้อที่ 55,113 ไร่ ตัวเมืองและย่านการค้ามีเนื้อที่ 39,993 ไร่ ตามลำดับ

1.4 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่รวม 217,828 ไร่ หรือร้อยละ 3.63 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นไม้ละเมาะ 115,651 ไร่ และพื้นที่ลุ่ม 55,374 ไร่

1.5 พื้นที่แหล่งน้ำมีเนื้อที่น้อยที่สุด คือ 143,546 ไร่ หรือร้อยละ 2.39 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่หนองบึง 63,258 ไร่ รองลงมาได้แก่ แม่น้ำลำคลองมีเนื้อที่ 51,275 ไร่

2. การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจังหวัดนครสวรรค์ระหว่าง พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2555 ที่สำคัญได้แก่

2.1 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่เพิ่มขึ้น 6,090 ไร่ เนื่องจากการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ลานตากและแหล่งรับซื้อทางการเกษตร และสถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ได้แก่ โรตัสซ่าวาร์กประเสริฐดี โรงโมศิลาลานทอง 2 โครงการก่อสร้างไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ (โซลาร์เซลล์) ห้างโกลบอลเฮ้าส์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ แควงการทางนครสวรรค์ ที่ 2

2.2 พื้นที่เกษตรกรรม มีเนื้อที่เพิ่มขึ้น 26,067 ไร่ เมื่อพิจารณาเป็นรายพืชที่สำคัญพบว่า พื้นที่ปลูกอ้อยเพิ่มขึ้นมากที่สุด 198,350 ไร่ รองลงมาคือ พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังเพิ่มขึ้นถึง 172,708 ไร่ พื้นที่ปลูกยางเพิ่มขึ้น 10,675 ไร่ ซึ่งเปลี่ยนแปลงมาจากพื้นที่ปลูกข้าวโพดที่ลดลงถึง

240,683 ไร่ และนาข้าวที่ลดลง 80,046 ไร่ สำหรับไม้ยืนต้นถึงแม้ในภาพรวมพื้นที่จะลดลง 1,468 ไร่ แต่ปรากฏว่าพื้นที่ปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นถึง 10,447 ไร่ ในขณะที่พื้นที่ปลูกยูคาลิปตัสลดลงไป 9,701 ไร่ ทั้งนี้ เพราะราคาพืชผลทางการเกษตร โดยเฉพาะอ้อยและมันสำปะหลัง ปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีการตั้งโรงงานน้ำตาลเพิ่มขึ้น เป็นเหตุจูงใจให้เกษตรกรหันมาทำการผลิตมากขึ้น

2.3 พื้นที่ป่าไม้ ในภาพรวมพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดนครสวรรค์ลดลง 13,083 ไร่ โดยป่าผลัดใบสมบูรณ์มีเนื้อที่ลดลง 7,714 ไร่ เปลี่ยนไปเป็นพื้นที่ปลูกข้าวโพดจำนวน 4,195 ไร่และมันสำปะหลัง จำนวน 2,756 ไร่ และป่าผลัดใบรกร้างพื้นที่ฟุ่มเนื้อที่ลดลง 5,369 ไร่ โดยเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่ปลูก มันสำปะหลังถึง 2,402 ไร่และข้าวโพดอีกจำนวน 2,126 ไร่ซึ่งสาเหตุเนื่องมาจากเกษตรกรต้องการขยายพื้นที่ทำกินให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้

2.4 พื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่เพิ่มขึ้น 5,321 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นอ่างเก็บน้ำและบ่อน้ำในไร่นา

2.5 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ลดลง 24,395 ไร่ โดยเปลี่ยนแปลงไปเป็นพื้นที่ปลูกข้าวมากที่สุดจำนวน 8,729 ไร่ รองลงมาคือพื้นที่ปลูก มันสำปะหลัง จำนวน 5,270 ไร่ และข้าวโพด จำนวน 4,104 ไร่ และอ้อย จำนวน 3,797 ไร่ตามลำดับ เนื่องจากเกษตรกรต้องการขยายพื้นที่ทำกินเพื่อเพิ่มรายได้

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 พื้นที่นาข้าวที่เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์และประเทศไทย มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการเปลี่ยนไปปลูกพืชเศรษฐกิจที่ให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า จะส่งผลให้ผลผลิตข้าวของประเทศลดลง ความต้องการบริโภคที่เพิ่มมากขึ้นตามการเพิ่มของประชากร จะทำให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศในอนาคตได้ ภาครัฐจึงต้องมีการติดตามการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะทำให้สามารถหากลไกและมาตรการป้องกัน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้

3.2 การเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินไปปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากขึ้น เช่น อ้อย มันสำปะหลัง และข้าวโพด ในปีการผลิต พ.ศ. 2555 สืบเนื่องมาจากเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ช่วงปลายปี พ.ศ. 2554 ทำให้ปริมาณวัตถุดิบที่จะป้อนโรงงานอุตสาหกรรมไม่เพียงพอ เกษตรกรเปลี่ยนไปปลูกพืชไร่มากขึ้น แต่การเพิ่มพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่อราคาผลผลิตได้ในภายหลัง เพราะผลผลิตมันสำปะหลังของโลกมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น ผู้ผลิตรายใหญ่คือ โมซัมบิก จีน แองโกลา ไนจีเรีย และอินโดนีเซีย ได้ขยายการผลิตเพิ่มขึ้น ส่วนในประเทศไทย พ.ศ. 2555 ราคามันสำปะหลังที่เกษตรกรขายได้ต่ำกว่าปีที่ผ่านมา เนื่องจากจีนซึ่งเป็นผู้นำเข้ามันสำปะหลังจากไทยรายใหญ่ได้ชะลอการนำเข้ามันเส้นจากไทย สาเหตุเนื่องจากมันเส้นไทยส่วนใหญ่มีขนาดชิ้นเล็กและเป็นฝุ่นผงมาก ทำให้จีนห้ามการขนถ่ายมันเส้นไทยในบางท่าเรือที่ใกล้ชุมชน และใช้เป็นข้อจำกัดเพื่อชะลอการ

นำเข้ามันเส้นจากไทย ดังนั้น หากไทยยังไม่สามารถผลิตมันเส้นที่มีจีนใหญ่ หรือมีมาตรการในการป้องกันการฟุ้งกระจายของฝุ่นมันเส้น จะส่งผลให้เกิดปัญหาการส่งออกมันเส้นไปจีนเช่นเดียวกับปีที่ผ่านมา นอกจากนี้ภาวะการผลิตอ้อยของโลกนั้น ปีการผลิต 2555/56 กระทรวงเกษตรของประเทศสหรัฐอเมริกา (United States Department of Agriculture) ประมาณการผลผลิตน้ำตาลทรายดิบของโลกมีปริมาณ 174.45 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 170.97 ล้านตัน ของปี 2554/55 ร้อยละ 2.04 เนื่องจากประเทศผู้ผลิตที่สำคัญหลายประเทศ ได้แก่ บราซิล อินเดีย จีน สหรัฐอเมริกา เม็กซิโก ออสเตรเลีย และปากีสถาน มีผลผลิตเพิ่มมากขึ้น ราคาน้ำตาลทรายในตลาดโลกก็ปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะความต้องการบริโภคในตลาดโลกยังมีแนวโน้มขยายตัวเช่นกัน ตัวอย่างเช่นประเทศบราซิล ผู้ผลิตและส่งออกน้ำตาลอันดับ 1 ของโลก มีความต้องการใช้อ้อยเพื่อผลิตเป็นเอทานอลสำหรับเป็นพลังงานทดแทนมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ราคารับซื้ออ้อยและมันสำปะหลังยังคงสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ภาครัฐบาลควรกำหนดนโยบายในการผลิตพืชเศรษฐกิจให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อให้สามารถแข่งขันกับผู้ผลิตรายใหญ่ได้ เพราะผลผลิตมันสำปะหลังและน้ำตาลทรายของประเทศไทยส่วนใหญ่ส่งออกมากกว่าร้อยละ 70 ของปริมาณผลผลิตที่ผลิตได้

3.3 พื้นที่ป่าในจังหวัดนครสวรรค์ลดลงอย่างต่อเนื่อง จากการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้มีความต้องการเพิ่มพื้นที่ทำกิน โดยการปลูกข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย เป็นต้น ทำให้มีการบุกรุกเข้าทำประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่า ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสมดุลธรรมชาติในระยะยาว รัฐบาลควรมีมาตรการที่เข้มงวดในการรักษาพื้นที่ป่าไม้ที่เป็นป่าสมบูรณ์ให้คงสภาพไว้ ควบคุมไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนำพื้นที่ป่าไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่น มีการบำรุงรักษาสภาพป่าตามหลักวิชาการ ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ข้างเคียงตระหนักและเห็นคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าไม้ในชุมชน รวมทั้งดำเนินการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอย่างจริงจังและต่อเนื่องดำเนินการกับผู้กระทำผิดอย่างเด็ดขาด

3.4 การใช้ประโยชน์จากที่ดินไม่เหมาะสมกับสมรรถนะของที่ดิน นำไปสู่ปัญหาผลผลิตตกต่ำ จึงทำให้เกษตรกรต้องขยายพื้นที่เพาะปลูกออกไปเรื่อย ๆ เพื่อให้ได้ผลผลิตเพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ส่งผลให้ทรัพยากรดินถูกใช้อย่างไม่เหมาะสมและเกิดการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ รัฐบาลต้องหามาตรการที่ชัดเจนเพื่อนำมากำหนดให้มีการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสมและเต็มสมรรถนะ มีมาตรการจูงใจให้เกษตรกรทำการผลิตตามศักยภาพของพื้นที่ เช่น โครงการเขตเหมาะสมสำหรับการปลูกพืชเศรษฐกิจ (Zoning) ในขณะเดียวกัน พื้นที่ที่ไม่มีความเหมาะสมก็ต้องส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรที่จะสร้างรายได้ใหม่ เช่น โครงการส่งเสริมการปลูกอ้อยเพื่อสร้างรายได้ใหม่ทดแทนการปลูกข้าว เป็นต้น